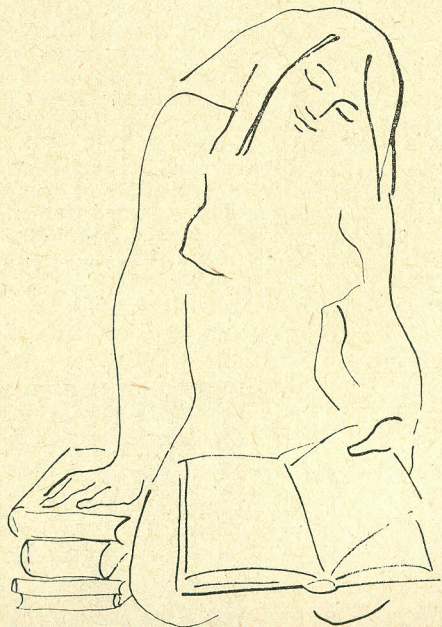

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a felszabadulás 25. évfordulójára készült kiadványok sorában adta ki ajánló bibliográfiáját, amelyet Pomogáts Béla irodalomtörténész írt és állított össze. Kár, hogy fél évet késtek vele, mert ha augusztus helyett már a felszabadulás évfordulóra való készülődés időszakában eljutott volna a könyvtárakba, az időszűrés megcsökkentette volna használhatóságát és használatát.

Ez a bibliográfia azonban — ha az évforduló adta is az alkalmat megjelenítéséhez — *nem tekinthető alkalmi kiadványnak*, később is jól használható a könyvtárak napi munkájában. A magyar próza huszonöt éves fejlődéséről ad áttekintést, a legértékesebbnek ítélt regények és elbeszéléskötetek szemléjével az új magyar próza és az olvasó találkozását igyekszik szolgálni, s ez nem évfordulóhoz kapcsolódó alkalmi feladat.

Pomogáts Béla a politikai és a művelődéspolitikai változások évszámaihoz igazodva hat korszakra osztja az elmúlt huszonöt év prózairodalmát s az egyes műveket a megjelenés éve szerint sorolja be egyik vagy másik korszakba. Az egyes korszakok bevezetéseként tömör összefoglaló áttekintést ad az érintett évek irodalmi problémáiról, az irodalomra ható erőkről és körülményekről s a folyamatosan olvasott bevezetők önmagukban is adnak némi képet iro-

Bor István rajza

dalmunk negyedszázados törekvéseiről, alakulásáról, főbb vonulatairól. Követésre érdemes kezdeményezés, hogy az egyes művek ismertetése után tájékoztat a könyv fontosabb kiadásairól és az alapsabb ismerkedés segítése érdekében felsorolja a művel foglalkozó cikkeket és tanulmányokat. Két mutató is könnyíti a bibliográfia használatát, az egyikben írók szerint, a másikban pedig tartalmuknak megfelelő történelmi korok szerint sorolja fel a műveket. Használhatóság, gyors áttekinthetőség szempontjából helyeselhető a könyv tagolása, a korszakokra osztásnak ez a módja azonban kéte-lyeket ébreszt bennem.

Lehet-e s helyes-e az elmúlt negyedszázad irodalmát irodalomtörténeti évvénnyel, érszakoltság nélkül hat korszakra osztani? Igaz, hogy rohanó korunk gyors változásai az irodalomra is hatással vannak, hamarabb váltják egymást az irodalmi és művészeti irányzatok, mint a postakocsi, vagy akár a vonat korszakában, annyira gyorsan azonban talán mégsem, hogy *irodalomtörténeti szempontból indokoltak lennének a négyéves „korszakok”*. Ez az irodalom természetével is nehezen egyeztethető össze! A kiemelkedő művek is ellene szólnak, hiszen egyiknek-másiknak a „kihordási ideje” és a megírása is jóval tovább tartott, mint egy-egy rövid lélegzetű korszak, nem is szólva a kiadói szerkesztés és a nyomdai „átfutás” hosszú-hosszú hónapjairól. Az irodalomnak a politikai változásokhoz igazodó merev korszakolása és az a szemlélet, mely a művek jó részét a megjelenési év viszonyainak tükröződéseként látja, csak a napi politika és az irodalom kapcsolatának túlzott vulgarizálásával lehetséges. Így aztán egyes művek áttörik a kereteket, kilógnak abból a korszakból, amelybe a bibliográfia sorolja őket. Egy-két példa: Szabó Pál Talpalatnyi föld-je egyáltalán nem az 1948-as év irodalmi légkörét és az író akkori alkotó korszakát jellemzi, mert ebben az évben már *harmadik és negyedik* kiadásban jelent meg, hanem Szabó Pál régebbi írói szándékait, hiszen a regény 1942—43-ban jelent meg először. A filmhez igazodó címváltozás, és a kisebb változtatások egyáltalán nem indokolják, hogy a regény egész más történelmi korszakba kerüljön, mint amelyben született. Veres Péter: A Balogh család története nem az 1957—1961 közötti korszakba kívánczok, csak azért, mert némi szerkezeti módosítással Három nemzedék helyett 1961-ben A Balogh család története címmel jelent meg. Ez a mű, amelynek első kötete már 1950-

ben, a második pedig 1952-ben kiadásra került és a harmadik kötete is készen volt 1956-ban, éppen arra jellemző, hogy az igazi írók akkor is tudtak maradandót alkotni, amikor „mozgott az íróasztal lába”, teljesen indokolatlan, sőt helytelen tehát a születés és az első megjelenés korszakából való kiszakítása.

A bibliográfia 57 író 77 művéről ad tájékoztatást. Nehéz a kortársnak eldönteni, hogy ki és melyik mű marad fenn az idő rostáján. Pomogáts Béla azonban jóságos és igényes válogatónak bizonyult, érdemtelenül egyetlen mű se került a bibliográfiába. A szerepeltettek — még a kevésbé kiválóknak ítélték is — átlagon felüli képviselői és valamilyen szempontból jellemzői is az elmúlt huszonöt év irodalmának. Ha valamit hiányolhatunk, az néhány író és mű kihagyása, mert maradtak ki legalább olyan értékűek vagy értékesebbek is, mint a bekerültek egy része. Ilyen hiányérzetek azonban mindig ébredhetnek, ha csak nem alkalmazza az összeállító a „mindenki benne van” elvét vagy inkább elvtelenségét, amelynek sokkal jobb az igényesség, még ha kicsit szubjektív is.

A művekről írt ismertetések is Pomogáts igényességét bizonyítják. A bevezetőben azt írja: „...válogatásunkban az irodalomtörténész és a könyvtáros szempontjait próbáltuk egyesíteni. S mint-hogy szándékunk az összefoglalás volt, nem a könyvek „tartalmát”, „meséjét” mondjuk el, hanem értékeire, világnézeti és művészi tulajdonságaikra, irodalmi helyükre próbáljuk irányítani a közönség figyelmét.” A szándék és a törekvés csak helyeselhető, a megvalósítás is elismerésre méltó, de nem egyértelműen dicsérhető. S ennek elsősorban nem tartalmi, hanem fogalmazási, stílusbeli okai vannak. A tucatnyi íróra vagy könyvre alkalmazható rutin-mondatok használata se a legszerencsésebb, ennél azonban sokkal jobban hátráltatja a bibliográfia használhatóságát a nyakatekert kritikus tolvajnyelv, amely fertőző betegségként terjed kritikusaink körében s egyik legfőbb oka annak is, hogy a folyóiratok kritikáit a szakmabelieken kívül alig olvassa valaki. A magyar nyelv szabályainak megfelelő egyszerű, világos, könnyen érthető fogalmazás egyáltalán nem áll

Szilágyi Imre ex librise

ellentétben a tudományosság igényével, az ajánló bibliográfia pedig csak akkor érheti el célját, ha esztétikai előképzettség és szótárak nélkül is érthető. Ha egy átlagos magyar olvasó ilyesfélét olvas egy könyvről, hogy „...az emberi személyiség belső övezeteit a belső monológ eszközeivel mutatta be, s funkciót tudott adni olyan divatos technikai fogásoknak is, mint az „action gratuite”, az abszurdum vagy a groteszk” — nem nagyon kap kedvet a könyv elolvasásához, sőt! S ez csak egy véletlenül kiragadott példa, jóval bonyolultabbak is bőven akadnak a könyvben.

Azért tartom ezt a dicséretes törekvésű bibliográfia érdemi hibájának, mert akadályává válhat annak, hogy maradéktalanul betöltse rendeltetését. (FSZEK, 185 l. 12 Ft.)

Könczöl Imre

A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR FOLYÓIRATOK és lapok 1968. évi magyar irodalomtörténeti repertóriumát 1970 márciusban adta ki Bibliográfiai Füzetek 1. számaként az újvidéki Hungarológiai Intézet. Ez volt az első eset, hogy a 8 lapban, illetve folyóiratban és a bölcsészeti kar évkönyvében megjelent tanulmányok és kritikák önálló közleményben kerültek földolgozásra. Azóta a szép kivitelű sorozat második füzeté is megjelent az 1969. évi repertóriummal. Mindkettőt Pastyik László állította össze. A repertóriumok az irodalomtudomány, nyelvészet és könyvészet határait kitágítva a színház, a film, a tv és a rádió témakörét is tartalmazzák.